

Lietuviški šiaudinukai

Alė Namikienė

Draugas – 12-22-12

„Šiaudinukas“ – jaunas žodis senoje lietuvių liaudies meno kalboje. Šiaudinukas – išeivijos lietuvių savojo krašto ilgesio vaisius.

Kalėdų eglučių puošimas yra vienas iš vėliausių papročių, atėjęs pas mus iš kaimyninių valstybių. Mūsų šiaudinuko pradžia yra „sodas“ ar „saulutė“. Tai kelis kartus už dabartinius Kalėdų eglutės šiaudinukus didesnis, iš šiaudų veriamas papuošalas. Jį seniau kabindavo virš stalo ar kampe – kaip lempą. „Sodu“ ar „Saule“ kambarys buvo puošiamas mergvakariui, vestuvėms ar krikštynomis. Į „sodo“ vidurį dažnai pakabindavo iš kiaušinio lukšto ir plunksnų padarytus paukščiukus ar lėlytes. Kai kuriose Lietuvos vietovėse iš bažnyčios grįžę jaunieji tol nesėdavo už vaišių stalo, kol nenupirkdavo „sodo“ – didžiulio, rūtomis puošto šiaudinuko. Lietuvoje pradėjus puošti eglutes, tam reikalui kur ne kur buvo sumažinti ir pritaikyti šiaudiniai šiaudinukai. Taip pat darydavo šiaudines, popierinėmis gėlytėmis puoštas grandinėles.

„Lietuviškos eglutės“, kuriomis mes išeivijoje džiaugiamės ir didžiuojamės ir kurios taip vykusiai atstovauja lietuviams, yra Lietuvos garbės konsulės Čikagoje Juzės Daužvardienės ir vėliau jos pavyzdžiu pasekusių žmonių nuoplenas. Lietuvos generalinio konsulo dr. Petro Daužvardžio žmona Juzė buvo viena iš dešimties Čikagos miesto žymiųjų moterų, kurios 1942 m. pradėjo Kalėdų švenčių programas Čikagos „Science & Industry“ muziejuje. Muziejui sutikus su J. Daužvardienės pasiūlymu ruošti Kalėdų programas ir išstatyti tautines eglutes, prasidėjo skubus darbas. Bet kilo ir rūpestis – kokia turėtų būti lietuvių eglutė? Po ilgo ieškojimo J. Daužvardienė susitiko su to meto ALRM Moterų sąjungos veikėja Rože Maziliauskiene, kuri prisiminė jos gimtinėje vertus šiaudinukus. Mieste neturint šiaudų, J. Daužvardienė nutarė panaudoti popierinius, gėrimui skirtus baltus šiaudelius.

Per porą mėnesių Daužvardžių šeima suvėrė šiaudinukus pirmajai 1942 m. didžiulei eglei Mokslo ir pramonės muziejuje. Tarp kitų tautų blizgančių eglučių lietuviška balta eglė ir be lempučių buvo sensacija. J. Daužvardienė muziejaus lankytojams aiškino, kad, kol Lietuva pavergta, mūsų eglutės

nešvies! Tą pirmą savaitę muziejus sulaukė daugiau nei 500 laiškų, kuriuose minima lietuvių eglutė.

Daužvardžių šeima eglę minėtame muziejuje puošė dar keletą metų, o muziejaus programose dalyvavo ir tebedalyvauja Lietuvos vyčiai. Šis paprotys muziejuje tęsiamas iki šiol.

J. Daužvardienės pradėtą paprotį tęsė seselės kazimierietės, mokydamos verti šiaudinukus Marijos gimnazijoje, Čikagoje. 1963 m. vyčių veikėjas Frank Zopolis Čikagos Jaunimo centre suorganizavo pirmuosius šiaudinukų vėrimo kursus ir parodą, kurioje pirmą vietą laimėjo skaučių „Aušros vartų“ tunto

“Neringos” draugovės skautės, vadovaujamos s. Irenos Smieliauskiene. Po kelių metų F. Zapolis kursas perkėle į “Ford City” parduotuvių centrą. Per 9 metus tuose kursuose apsilankė apie 1,000 asmenų, tarp jų – daug skaučių.

Tautodailininkė Uršulė Astrienė iš Michigan valstijos šį meną pritaikė savitiems iš tikrų šiaudų lipdytiems šiaudinukams, labai gražiai vėrė šiaudinukus ir iš popierinių šiaudelių. Dr. Paulina Vaitaitienė (mire 2004 m.), dalyvavusi F. Zapolio ruoštuose šiaudinukų kursuose ir parodose, sumanė šiaudinukus lipdyti juostų/audinių geometriniais raštais. Tai gana sunkus ir kruopštus, bet gražus rankdarbis. Jau daugelį metų (iki šios dienos) šiaudinukų vėrimo kursai vyksta Balzeko lietuvių kultūros muziejuje, Čikagoje. Taip pat Balzeko muziejaus bei LR gen. konsulato vardu baltais šiaudinukais eglutes Navy Pier, O’Hare bei Midway oro uostuose padabina Marija Kriaučiūnienė.

Plačiausiai šį paprotį iševijoje paskleidė lietuvaite skautė, sekdamas savo sesės konsulės pavyzdžiu. J. Daužvardienė Lietuvių skautų sąjungos nare tapo 1950 m. Čikagoje. 1954-1957 m. skaučių seserijos vardijoje ji ėjo tarptautinio skyriaus vedėjos pareigas, nuo 1950 iki savo mirties 1990 m. buvo “Aušros vartų” tunto globėja. LR gen. konsului dr. Daužvardžiui mirus, 1970 m. J. Daužvardienė perėmė LR garbės konsulės pareigas.

Pirmuosius šiaudinukų vėrimo kursus Boston 1969 m. surengė vyr. skaučių “Židinys”. Jiems vadovavo dr. Paulina Vaitaitienė iš Čikagos. Tais metais židinetės papuošė eglę Boston miesto merijos rūmuose. 1970 m. po šiaudinukų kursų Boston žurnalas “Woman’s Day” paskelbė straipsnį su nuotrauka apie lietuviškus šiaudinukus, o 1973 m. Illinois telefono bendrovė prie Kalėdų metu siunčiamų sąskaitų pridėjo šiaudinukų nuotrauką ir trumpą aprašymą.

1969 m. nuotraukose jau matome New York skaučių “Neringos” ir Los Angeles “Palangos” tuntų baltas eglutes. (Pati pirmoji šiaudinio šiaudinuko nuotrauka skautiška archyve yra iš 1958 m. tautinės stovyklos.)

1970 m. Detroit “Gabijos” tunto vadovė šiaudinukų vėrimo kursus, kuriuose mokė P. Vaitaitienės paruošta Alė Namikienė iš Čikagos, surengė s. Danutės Jankienės namuose. Po Mėnesio “Gabijos” tuntas dr. Paulinos Vaitaitienės ir jų pačių pagamintais šiaudinukais papuošė eglę Detroit istorijos muziejuje. 1972 m. Detroit “Baltijos” tunto skautų “Mindaugo” draugovė, vadovaujama s. Algirdo Vaitiekaičio, šiaudinukų vėrimo meną rodė BSA “Skautoramoje”.

1971 m. pirmą baltą eglę papuošė “Šatrijos” vietininkijos skaučių židinys Hartford, CT, Švč. Trejybės bažnyčioje (vadovavo Aldona Saimininkienė). Pirmos skautiškos Kūčios visuomenei surengtos Omaha, NE, kur šiaudinukus eglei suvėrė v.s. Gražina Reškevičienė.

1974 m. Čikagos tarptautinėje mugėje/parodoje, Navy Pier, “Aušros vartų” tuntas vieną sieną papuošė lipdytais šiaudinukais/žvaigždėmis. Tais pačiais metais, vadovaujant tuntininkei s. fil. Irenai Žukauskienei, vyr. skaučių draugovė vėrė šiaudinukus šv. Kryžiaus ligoninės eglei. Apie tai parašiusi Judita Fabijonaitė sakė, kad, joms beveriant šiaudinukus, į tuntininkės namus atvyko Čikagos antro televizijos CBS kanalo žurnalistai ir filmavo, kaip jos dirba ir dainuoja. Vėliau tai matėme TV programoje.

1975 m. Amerikos skautų centre, Johnson istoriniame muziejuje, New Brunswick, NJ, vykusioje tarptautinėje eglučių parodoje lietuvišką eglutę baltais šiaudinukais papuošė skautininkų Gilandos ir Kazio Matonių vadovaujami “Palangos” vietininkijos ir “Šarūno” draugovės skautai.

1976 m. Toronto, ON, "Šatrijos" tunto skautės rodė šiaudinukų vėrimo meną tautinių grupių festivalyje. Šiaudinukus verti iki šiol mokomi Toronto lituanistinių mokyklų mokiniai ir skautai. Tą darbą daugiausia atlieka sesės skautininkės, ypač Lietuvių tautodailės instituto išeivijoje darbuotoja, garbės narė, spaudos bendradarbė v.s. Irena Šernaitė-Meiklejohn.

Los Angeles, CA, skautes verti šiaudinukus mokė s. Lionė Vilimienė ir kitos skautininkės. "Palangos" tunto vyr. skaučių "Šatrijos Raganos" draugovė 1981 m. Kalėdoms baltais šiaudinukais papuošė eglutes lietuvių šv. Kazimiero bažnyčioje. V.s. Alfonsa Pažiūrienė su Kun. Birutės draugijos narėmis paruošė šiaudinukus Prezidento Ronald Reagan bibliotekai.

Šiaudinukų vėrimo meną gražiai išvystė s. Elena Albekienė, iki 1976 m. gyvenusi Čikagoje. Tuo metu ji sugalvojo šiaudinukams papuošti "gėlytes". Pagamino šiaudinukus Lietuvos ambasadai Washington, DC, ir Florida lietuviams, kurių eglutė 1970 m. Cancer Society parodoje, Miami, laimėjo pirmą vietą. E. Albekienės šiaudinukai buvo rodomi vienoje iš St. Petersburg, FL, televizijos programų. Vieną šiaudinukų rinkinį sesė Albekienė padovanojo Cleveland skautininkių draugovei – savo pirmai vadovei dr. Dominikai Kesiūnaitei atminti.

Rytinėje Amerikos pakrantėje šiaudų meno specialistė yra s. Aldona Saimininkienė. Šalia lipdytų šiaudo paveikslų, esnačių keliuose muziejuose ir bažnyčiose, apie sesės Aldonos Kalėdų eglutės šiaudinukus plačiai buvo rašoma amerikiečių spaudoje (pvz., "EH woman brings 600 years of creativity to her holiday art"). Šiaudinukus verti A. Saimininkienė mokė lituanistinėje mokykloje, miesto mokyklose, bibliotekose, muziejuose. Šiaudinukų vėrimo meno 30 metų mokė Neringos stovykloje, po dvejus metus šv. Jono stovykloje Kanadoje ir "Aušros" stovykloje Pennsylvania.

Indiana valstijoje naujai pastatytuose rūmuose "Indiana Welcome Center in Hammond" nuo 1999 m. ruošiamos parodos "Winter Wonderland", kuriose išstatomos daugelio tautų bei organizacijų eglutės. Tarp 40 eglučių baltais šiaudinukais šviečia lietuviškoji, antrais rengimo metais pelnusi net pirmą premiją. Nuo parodos primųjų metų eglutės puošimu Lietuvių Bendruomenės vardu rūpinasi ps.fil. Birutė Vilutienė. Šiaudinukus eglutei suvėrė Vlada Damašienė, Steponaitienė, Birutė Podienė ir Alė Namikienė.

Birutė Podienė, buvusi JAV LB Socialinio skyriaus Marquette Park vadovė, vyr. skaučių/skaudininkių "Sietuvos" draugovės narė, šiaudinukus suvėrė jau minėtai eglei Indiana, "Sietuvos" draugovės prekystaliui Kalėdų mugėse Lemont, IL, "Seklyčiai" Marquette Park, bičiuliams, dukroms ir vaikaičiams.

Lietuviškos eglutės grožį plačiai Amerikos visuomenei ypač sėkmingai parodė ps. Ona Adomaitienė. 1965-1982 m. gyvendama Jamestown, ND, šiaudinukų vėrimo meną ji rodė parodose, mokė amerikiečių skaučių (Adomaičiai ten buvo vieninteliai lietuviai) sueigose, mokyklose, 1982-1990 m. baltais šiaudinukais papuošę eglę Lietuvos ambasadoje, Washington, DC, šiaudinius šiaudinukus suvėrė The Herbert Hoover Presidential Library muziejui. Su s. Aldona Kinduriene dvi dienas 1985 m. vėrė šiaudinukus Smithsonian Institution, 1988 m. padabino eglę Tarptautinei parodai "Du Pond Plaza Mall". Nuo 1991 m. Phoenix, AZ, puošė eglutes Lietuvių Bendruomenės vardu. Nuo 2003 m. dukros Rūtos siūlymu, Washington Basilica of The National Shrine of The Immaculate Conception Šiluvos Dievo Motinos koplyčioje eglės puošiamos ps. Onos Adomaitienės šiaudiniai šiaudinukai. Arizona gyvenančiai trečios kartos lietuvių kilmės šeimai taip patiko šiaudinukai, kad Adomaitienė juos išmokė, kaip verti. Ši šeima lietuvišką eglę papuošia Glendale, AZ, bibliotekoje. Taip pat ir Atlanta, GA, Česonienė, Onos pamokyta, tarptautiniame festivalyje papuošė šiaudinukais eglę, sulaukusią nepaprasto dėmesio.